

Llibre VI

[Pal·las i Aracne]

[1] La Tritònia havia escoltat atentament la narració de les aònies i havia lloat el seu cant i la seva còlera justificada. Aleshores va dir-se: «Fer lloances no és suficient; jo també tinc dret a ser lloada, i a no tolerar que la meva divinitat sigui menyspreada impunement». I es va disposar a intervenir en el destí d'Aracne de Meònia,¹ que, segons havia sentit, es vantava de no ser inferior a ella en l'art de teixir la llana. Aracne no era una noia il·lustre pel lloc de naixement ni per l'estirp, ho era pel seu art. El seu pare, Ídmon de Colofó,² tenyia la llana esponjosa amb porpra de Focea;³ la mare, que ja havia mort, també havia estat una dona del poble, d'un rang semblant al del marit. La noia, tanmateix, s'havia guanyat celebritat amb el seu art a les ciutats de Lídia, encara que havia sortit d'una casa humil i vivia en l'humil Hipepa.⁴ Per poder veure les seves obres admirables les nimfes van abandonar sovint

1. Aracne era de Lídia, regió coneguda també amb el nom de Meònia.

2. Ciutat de Jònia, propera a la Lídia.

3. Ciutat de Jònia.

4. Ciutat de Lídia.

els seus vinyets del Tmolos i les nimfes del Pactolos les aigües d'aquest riu. Valia la pena veure no només els teixits ja fets, sinó també la manera com els feia —amb tanta gràcia realitzava el seu treball—, tant quan feia el primers cabdells amb la llana en brut, com quan oprimia el material entre els dits i, tibant i tibant sense parar, anava fent els flocs suaus com núvols, o quan, amb lleugeresa, feia girar en rodó el fus amb el polze, o quan brodava amb l'agulla; tothom hauria dit que Pal·las li ho havia ensenyat. La noia, però, ho negava i s'ofenia quan li atribuïen una mestra, encara que fos tan il·lustre. «Que s'atreveixi a competir amb mi», deia; «si em venç, acceptaré qualsevol cosa».

Pal·las es disfressa de vella, cobreix les seves temples amb uns cabells blancs fingits i pren un bastó per recolzar els seus membres flaquejants. La deessa, aleshores, li va parlar així: «La vellesa no porta només coses dolentes; l'edat ens dona també experiència. No refusis aquest consell meu: amb el treball de la llana pots aspirar a aconseguir l'anomenada més gran de totes les dones mortals, però no vulguis competir amb una deessa. Demana perdó humilment pel que has dit, temerària. La deessa et perdonarà, si li ho demanes». Aracne se la mira adustament, deixa els fils que estava fent i, gairebé sense poder contenir les ganes de picar-la, expressant clarament en el seu rostre la ira que sentia, va respondre amb aquestes paraules a Pal·las, a qui no havia reconegut: «Mira que venir aquí, ara que has perdut l'enteniment i que la llarga vellesa t'ha consumit! És ben cert, viure molts anys no és bo. ¿Que no tens una nora o una filla a qui dir tot això? Amb

el que jo mateixa puc aconsellar-me, ja en tinc prou. I no creguis pas que els teus advertiments han servit de res, continuo pensant el mateix d'abans. ¿Per què no ve ella mateixa? ¿Per què evita competir amb mi?». La deessa li va dir aleshores: «Ja ha vingut». Va treure's la disfressa de vella i va manifestar-se com a Pal·las. Les nimfes i les joves migdònies⁵ van prostrar-se davant la deessa per venerar-la. Aracne era l'única que no estava espantada. Tanmateix, havia envermellit; però aquest rubor sobtat, que, a desgrat seu, li havia marcat el rostre, va desaparèixer tot seguit, com quan el cel es tenyeix de porpra amb l'aparició de l'aurora, però es torna blanc de seguida amb la sortida del sol. [50] Ella s'obstina en el seu propòsit i la seva estúpida ambició de victòria la porta de dret a la perdició, car la filla de Júpiter accepta, deixa ja d'aconsellar-la i no ajorna més el moment de la competició.

Sense perdre temps, totes dues es col·loquen davant telers diferents i comencen a tensar un ordit de fils primíssims. La trama és subjectada a la peça travessera, la canya separa els fils de l'ordit, amb llançadores punxegudes van inserint la trama al mig; amb els dits la fan passar i la van introduint entre els fils de l'ordit, copejant-la i oprimint-la amb les dents entallades de la pinta. Una i altra s'afanyen i, amb els vestits recollits a l'alçada del pit, mouen els braços amb habilitat, amb tant de zel que no senten la fatiga. Allà es teixeix porpra, preparada a Tir en calderes de bronze, i altres tonalitats delicades amb mati-

5. Frígies. Els mígdos eren un poble de Macedònia, una branca del qual s'establí a Frígia.

sos a penes perceptibles, com les de l'arc de gran corbatura que sol tenyir una llarga franja de cel quan els raigs del sol travessen les gotes de pluja; l'arc brilla amb mil colors diferents, però el pas de l'un a l'altre escapa als ulls de l'observador, tan semblants són en el punt on es toquen però tan diferents en els extrems de l'arc. Allà es va incrustant or flexible entre els fils i es va traçant una antiga història damunt la tela.

Pal·las va brodant la roca de Mart damunt la ciutadella de Cècrops⁶ i l'antiga disputa sobre el nom que calia donar al país. Els dotze déus celestials, amb Júpiter al mig, seuen amb augusta majestat en setials elevats; cada un d'ells es pot reconèixer fàcilment pel seu aspecte; la imatge de Júpiter és la que s'escau a un rei. La deessa representa el déu del mar dempeus i colpejant una sòlida roca amb el seu llarg trident; d'enmig de la ferida causada en la roca brolla aigua de mar, penyora amb què reivindica per a ell la ciutat. Ella mateixa s'atribueix un escut i una llança de punta afilada, s'atribueix un casc al cap i es col·loca l'ègida per defensar-se el pit; dibuixa la terra i com aquesta, copejada amb la seva llança, produeix una olivera de fulles pàl·lides, carregada de fruit, i com els déus la contemplen, admirats. Una representació de la Victòria culmina el treball.⁷

6. El puig de l'Areòpag a la ciutat d'Atenes, de la qual Cècrops va ser rei.

7. Al·legoria de la victòria de Minerva damunt Posidó. La ciutat s'anomenarà Atenes, a partir del nom grec de la deessa.

Tanmateix, perquè qui pretén rivalitzar amb ella en mèrits s'adoni amb exemples de quin és el premi que pot esperar d'un atreviment tan forassenyat, en els quatre extrems afegeix quatre competicions, clarament visibles pels seus colors i amb petites figures ben nítides. En un dels angles situa Ròdope de Tràcia i Hemos, ara transformats en muntanyes gelades però que havien tingut cossos humans en altres temps, quan van atrevir-se a usurpar el nom dels déus principals.⁸ En un altre racó hi ha el destí miserable de la mare dels pigmeus, que, vençuda en un enfrontament amb Juno, va ser condemnada a esdevenir grua i a declarar la guerra al seu propi poble. Hi ha també brodada Antígona,⁹ que va atrevir-se un dia a rivalitzar amb l'esposa de Júpiter i que la sobirana Juno va transformar en ocell; ni Ílion ni el seu pare Laomedont no van poder evitar que el seu cos es cobrís de plomes i que, transformada en una cigonya blanca, s'aplaudís ella mateixa amb el so crepitant del bec. A l'únic angle que queda hi ha Cíniras,¹⁰ tot sol; [100] se'l veu abraçant les grades d'un temple —és tot el que queda dels membres de les seves filles— i ajagut damunt la pedra, plorant. Tota la vora del tapís la va decorar amb branques d'olivera, símbol de la pau, i amb aquest arbre, que li és consagrat, va posar fi al treball.

8. Una parella d'esposos transformats en muntanyes com a càstig per haver usurpat els noms de Juno i de Júpiter, respectivament.

9. Filla de Laomedont, rei de Troia, i germana de Príam. Va voler rivalitzar amb Juno per la seva cabellera.

10. Rei d'Assíria. Sembla que les seves filles van ser transformades en grades per haver ofès Juno.

La meòtide dibuixa Europa enganyada per una disfressa de toro.¹¹ Qualsevol hagués dit que es tractava d'un toro real i d'una mar real. Europa semblava dirigir la mirada a la terra que havia deixat i cridar les seves companyes, mentre arronsava, poruga, els peus, per por de tocar les onades que l'escometien. També va fer Astèria, presonera d'una àliga que lluitava amb ella; va fer Leda, ajaguda sota les ales d'un cigne; va afegir com Júpiter, amagat sota l'aparença d'un sàtir, deixava embarassada de bessons la bella filla de Nictèu;¹² com es va transformar en Amfitrió per posseir-te a tu, reina de Tirint;¹³ o en pluja d'or per enganyar Dànae; en flama per la filla d'Asop,¹⁴ en pastor per Mnemòsine o en serp virolada per la filla de Deo.¹⁵ També et va representar a tu, Neptú, transformat en un jònec ferotge, al costat de la donzella filla d'Èol;¹⁶ tu, sota l'aparença de l'Enipeu, engendres els Aloïdes¹⁷ i enganyes la filla de Bisaltes,¹⁸ transformat en moltó; també et va sentir, convertit en cavall, la deessa de rossos cabells, la benigna mare de les collites;¹⁹ et va sen-

11. Es refereix al rapte d'Europa per Júpiter, explicat al llibre segon. Començant per les metamorfosis de Júpiter, la noia va brodat una sèrie de transformacions experimentades pels déus per tal de tenir relacions il·lícites.

12. Antíope.

13. Alcmena. Júpiter va prendre l'aparença del seu marit, Amfitrió, i la va deixar embarassada d'Hèrcules.

14. La nimfa Egina.

15. Deo és un altre nom amb què era coneguda també Demèter. La seva filla és Prosèrpina.

16. Cànaçe.

17. Els gegants Otus i Efialtes, fills de Neptú i d'Ifimèdea, esposa d'Aloeü. Per posseir Ifimèdea Neptú va prendre l'aparença del riu Enipeu.

18. Teòfane.

19. Ceres.

tir, convertit en ocell, la mare del cavall volador, la qui té colobres per cabells,²⁰ i també et va sentir Melanto, transformat en dofí. La noia va caracteritzar tots aquests personatges i tots els indrets com calia. També hi ha allà Febos amb aparença camperola; en altres llocs se'l veu revestit amb plomes d'esperver o amb el dors d'un lleó; disfressat de pastor va enganyar Isse, filla de Macareu, i, disfressat de Líber, va ensarronar Erígone amb un raïm fals. També hi és Saturn que, transformat en cavall, va engendrar Quiró, el de doble natura. En els extrems de la tela hi ha un rivet fi que la circumda, flors barrejades amb branques d'heura entrellaçades.

Ni Pal·las ni l'Enveja no podrien trobar res digne de blasme en el treball. La verge guerrera de rossos cabells va indignar-se davant l'èxit de la noia i va esquinçar aquella tela brodada que reproduïa accions indignes dels déus. Amb una llançadora de fusta del mont Citor que tenia a la mà va colpejar tres o quatre vegades el front d'Aracne, filla d'Ídmon. La infeliç no ho va poder suportar, però encara va tenir coratge per lligar-se el coll amb un llaç. Ja s'havia penjat quan Pal·las, compadida, la va aixecar i li va parlar així: «Viu, doncs, però continua penjada, desvergonyida! I perquè no esperis que les coses es puguin arreglar en el futur, que aquesta pena passi a tot el teu llinatge, fins als teus descendents més llunyans». Després es va apartar d'ella i la va ruixar amb el suc d'una herba d'Hècate;²¹ tot

20. Medusa, mare de Pegas.

21. Deessa de la màgia, algunes vegades identificada amb Diana, que solia representar-se amb tres cossos o amb tres caps.

seguit, en rebre el contacte de la droga funesta, li van caure els cabells, i també el nas i les orelles, el cap se li va reduir moltíssim i se li va empetitir tot el cos. En el costat, enlloc de cames, li queden encastats uns dits finíssims; la resta del cos l'ocupa només el ventre, del qual, tanmateix, treu un fil, amb què, convertida ara en aranya, pot continuar treballant les teles, com abans.

[Níobe]

Els murmuris s'escampen per tota Lídia i el rumor d'aquest fet s'estén per les ciutats de Frígia i dona lloc a comentaris en tot el món. Níobe, abans del seu matrimoni, quan era donzella i vivia a Meònia i al Sípil,²² havia conegut Aracne. [150] Tanmateix, el càstig de la seva compatriícia no li va ensenyar a respectar els déus celestials ni a parlar amb més humilitat. Moltes coses la feien sentir-se orgullosa; però ni el talent del seu espòs, ni l'elevat llinatge de tots dos, ni el fet d'ocupar un tron tan poderós no li donava tantes ínfules —encara que tot això li'n donava— com els seus fills.²³ Tothom hauria dit que Níobe era la més feliç de les mares si no s'ho hagués cregut tant ella mateixa. Manto, filla de Tirèsias, que era capaç de predir el futur, havia anat vaticinant pel mig dels

22. Muntanya de Meònia.

23. El seu espòs era Amfíon, rei de Tebes, un músic tan excel·lent que havia construït les muralles de la ciutat fent que les pedres es bellugessin soles al so de la seva lira. Tots dos eren de llinatge il·lustre perquè Amfíon era fill, i Níobe néta de Júpiter.